

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

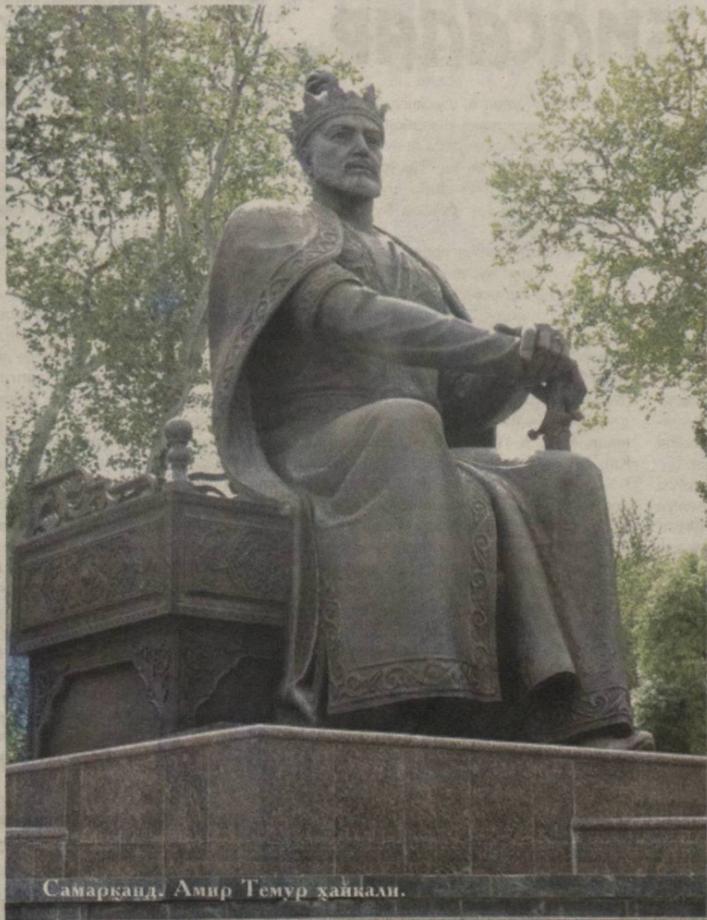
ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan e-mail: uzas@mcs.uz 2013-yil 5-aprel • №14 (4205)

9 апрел — Соҳибқирон Амир Темур тугилган кун

АЛИШЕР НАВОИЙ ВА АМИР ТЕМУР

Ўрта асрларда Шарқда иккинчи Ренессанс жараёнини бошлаб берган темурийлар давлатидаги миллат маънавияти боғининг энг гуллаган даври айнан Султон Ҳусайн Бойқаро ва амир Алишер Навоий замонида тўғри келади, десак янглишмаган бўламиз. Мирзо Бобур қайд этганидек, "Султон Ҳусайн мирзонинг замони ажаб замоне эди, аҳли фазл ва беназир элдин Хуросон, батахсис Ҳири шаҳри мамлу эди. Ҳар кишинингким бир ишга машғуллуғи бор эди, ҳиммати

ва гарази ул эдиким, ул ишни камолга тегургай". Хуросон ўлкаси, айниқса, Ҳирот шаҳрининг фозил кишилар шаҳрига айланиши, Мир Алишер Навоийдек сўз мулкнинг соҳибқирони "камол олами аҳлнинг акмали" (Аҳлий Шерозийнинг Навоийга нисбатан қўллаган таърифи) бўлишининг ижтимоий-маънавий асослари буюк соҳибқирон Амир Темур замонида қўйилган. Буни, айниқса, ҳазрат Навоий теран англаган ва асарларда ўз муносабатини баён этган.

Самарқанд. Амир Темур ҳайкали.

Амир Темурнинг номи Навоийнинг беш асарининг саккиз жойида эҳтиром билан тилга олинган. "Ҳайрат ул-аброр"да "Тўрт улус хони Темур Кўрагон", "жаҳон хони Темур Кўрагон", "Фарход ва Ширин" дostonида "Темурхон", "Муҳокамат ул-луғатайн"да "Султони соҳибқирон Темур Кўрагон", "Муншаот" ҳамда "Насойим ул-муҳаббат"да турк авлиёлардан Хожа Боязид ва Бобо Сунгу зикридаги бобларда "Темурбек" номлари билан эсланган.

Навоий асарларида Амир Темур номи зикр этилган ҳолатларни ўз моҳият-муддаосига кўра куйидагича тасниф этиш мумкин:

1. Муайян ижтимоий-фалсафий, ахлоқий-дидактик масалаларнинг талқини жараёнида Амир Темурни мисол келтириш;
2. Амир Темур билан боғлиқ ривоятсимон ҳикоятлар;
3. Амир Темур ҳаётининг тарихий лавҳалар;
4. Турк машойихининг Амир Темур билан боғлиқ кечган қароматлари.

Навоий икки жойда Амир Темур номини машҳур ҳукмдорлар қаторида қайд этиб ўтади. "Ҳайрат ул-аброр"нинг 48-бобида оламнинг бақосизлиги, умрининг ўткинчилиги, олам барча учун синов майдони эканлиги ҳақида қутилмаган ташбеҳлар, фавқуллода истиоралар билан сўз юрлатади.

Шунингдек, "Маҷолис ун-нафоис" тазкирасининг темурий ҳукмдорлар ижодига бағишланган еттинчи мажлиси Амир Темур ҳақидаги фикр билан бошланади. Навоий Амир Темурга "мулк шаҳарларининг бўстони ва салотин гавҳарларининг уммони, хоқони жаҳонгири соҳибқирон, яъни Темур Кўрагон", дея таъриф бериб, бу тавсифлари орқали унинг буюк сулолага асос солганлиги, темурий шаҳзодалар, айниқса, Султон Ҳусайн Бойқаронинг яхши фазилатлари, жумладан,

шеъриятда таъби нозиклиги "ҳадди бузургвор"ларидан мерос эканлигини таъкидлаб ўтади.

Шеърни тушуниш завқи, таъби нозиклик, ўз вақтида жўяли сўз топа олиш салоҳияти шеър ёза олишқандан-да устун фазилат эканлиги Соҳибқирон ҳаётининг келтирилган лавҳа орқали янада таъсирчанроқ ифода этилган. "Фарход ва Ширин" дostonида эса шаҳзода Абулфаворис насихатига бағишланган бобда шаҳзодини илм ўрғанишга даъват этиб, донишманд подшоҳнинг тимсоли бўлмиш Мирзо Улуғбекнинг илму фанга бўлган кучли иштиёқи асл сабаб — Темурхон авлодидан бўлганлигини нозик ишора қилиб ўтган:

Давоми учинчи саҳифада.

БАХТИМ НИШОНАСИ

Мен юртимизнинг бахтли қизларидан бириман. Боиси, энг аввало, истиқлол фарзандиман. Мустақилликнинг илк йилларида дунёга келдим. Мустақиллик қўлларимдан тутиб, келажак сари одимлатди, улғайтирди. Ғўзал Фарғонада туғилиб ўсдим.

номли китобларим нашрдан чиқди. Шундан сўнг ўзимга ишончим ортди. Ўз устимда тинмай ишладим, изландим, интилдим. 2012 йили «Ватан ягонадир, Ватан биттадир!» танловида иштирок этиб, голибликни қўлга киритдим.

Навқирон авлод сузи

Тупроғиндан онам исми анқиб турар,
Кўнглигизим исминг айтиб қалқиб турар!
Она Ватан! Куйга солсам таърифингни,
Юрагимда улкан дарё оқиб турар...

Мана шу бахт, мана шу ифтихор мени катта шеърят олами сари етаклади. Дастлабки машқларим оддийгина, жун ва улларда асосан яқинларимга бўлган меҳр-муҳаббатни акс эттирган бўлсам, кейинчалик устозларим кўрсатган йўл-йўриқлар, берган билимлари билан адабий тўғаракларда, турли давраларида ижодий машқларим билан иштирок эта бошладим. Ижод билан илҳом, меҳнат билан шижоат бирга юрганидек, менинг қалбимга доим умид ва орзулар ҳамроҳ бўлди. Шу боис 2005 йили нашр этилган илк шеърый тўпламимни «Орзуларим» деб номладим. Биз ёшлар учун яратиб берилган кенг имкониятлар қалбимдаги учқунни янада влангалатди. 2006 йили «Нафосат» кўрик-танловида иштирок этиб, лауреат бўлдим. 2007 — 2008 йилларда эса «Янги авлод» кўрик-танловида вилоят голиблигини қўлга киритдим. Булар менинг илк ютуғим, келажак пиллапоясидан ташлаган дастлабки одимим эди. Устозлар ўғити, ота-онанинг ишонч билан берган дуоларини қалбимга муҳлаб, юртим менга очиб берган улкан имкониятлар йўлидан тобора шахдам қадам ташлай бошладим. 2009 йили «Дилларнинг қўшнавоси», кейинги йилларда «Бахт қасрида яшайман», «Яхшилар васфи»

октябр кунлари Дўрмон ижод уйида бўлиб ўтган семинарда устозлар эътирофига сазовор бўлдим. Президентимизнинг 2012 йили нашр этилган «Ўзбекистон мустақилликка эришиш остонасида» номли китобини тенгдошларим қатори мен ҳам катта қизиқиш билан ўқиб чиқдим. Ушбу китобдан улкан маънавий озиқ олдим. Шуни чуқур англадимки, Ватанимиз бу ёруғ кунларга эришгунча жуда қўлба биз ёш авлод кўз олдимизга келтира олмайдиган заҳматларни бошидан кечирган. Ута мураккаб даврда яшаган халқимизнинг нечоғли матонатли бўлганини шу китоб мутолааси орқали янада теран англадим. Таассурларим асосида «Ҳайрат» номли китоб ёздим.

Бугун қалбимдаги қувончларим чексиз. Негаки, мен ҳар бир ижодкор қиз орзу қилган бахтга эришдим. Давлатимиз мени адабиёт йўналишидаги қамтарона меҳнатларимни Зулфия номидаги юксак мукофот билан тақдирлади. Менга берилган бу юксак мукофот фахр-ифтихор ва қувонч билан бирга юксак масъулият ҳамдир. Энди мен Зулфияхоним издоши деган номга лойиқ бўлишни ижодкор кўнглимнинг покиза амри деб биламан. Шу ишончим менинг кўксимни баянд тутди!

Фарида УМАРАЛИЕВА,
Зулфия номидаги Давлат мукофоти соҳиби

САМАРҚАНДА МИЛЛИЙ КИНО ФЕСТИВАЛИ

«Ўзбекино» миллий агентлиги ва Самарқанд вилоят ҳокимлиги ташаббуси билан «Обод турмуш йили» ҳамда Наврўз байрамига бағишлаб Самарқанд вилоятида ўзбек миллий кино санъати кунлари ўтказилди. Самарқанд шаҳридаги «Шарқ юлдузи» кино-театрида бўлиб ўтган фестивалнинг очилиш маросимида Санъат Девонов, Ёқуб Аҳмедов, Ёлгор Саъдиев, Ражаб Адашев, Лола Элтоева, Мирза Азизов, Фахриддин Шамсиматов, Алишер Отабоев, Санжар Шодиев, Адиз Ражабов, Улуғбек Қодиров, Асал Шодиева, Акбархўжа Расулов каби ўзбек киносининг атоқли вакиллари қатнашдилар. Мамлакатимизда санъат аҳлига яратилаётган шароитлар, санъаткорларнинг ижтимоий бурчи ҳақида сўзлашди.

Ийғилиш сўнгида «Ўзбекино» миллий агентлиги бюртмасига асосан суратта олинган «Онагинам орзуси» ҳамда «Мунчоғим» бадиий фильмлари намойиш этилди. Фестивал давомида Самарқанд давлат университети, Қишлоқ хўжалик, Архитектура ва қурилиш институтлари ҳамда Тошкент ахборот технологиялари университети Самарқанд филиалида ижодий учрашувлар бўлиб ўтди. «Ешлик», «Сўғдиёна», Марказий истироҳат боғи ҳамда Регистон майдонида ташкил этилган оммавий халқ сайилларида киноижодкорлар иштирок этиб, фильмлардан кўриниш ва парчалар ижро этидилар. Санъаткорлар, шоир ва ёзувчилар билан биргаликда вилоятнинг Ургут, Оқдарё, Пайариқ, Тойлоқ, Жомбой туманларида бўлиб кино мухлислари билан ижодий учрашувлар ўтказдилар, бунёдкорлик ишлари билан яқиндан танишдилар.

Рустам МУСУРМОН

Ориф ҲОЖИ

СОҲИБҚИРОН ВА ЮРТ ОБОДОНЧИЛИГИ

Соҳибқирон Амир Темур таваллудининг 677 йиллиги муносабати билан Шаҳрисабз шаҳридаги маданият саройида «Буюк Соҳибқирон салтанатида улкан бунёдкорлик ишлари» мавзусида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди.

Тадбир олдидан иштирокчилар Шаҳрисабз шаҳрида қад ростлаган Амир Темур ҳайкали пойига гуллар қўйишди. Буюк Соҳибқирон бобомиз ва унинг авлодлари билан боғлиқ меъморий-тарихий обидалар зиёрат қилинди.

Анжуманда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси, Халқ ёзувчиси Муҳаммад Али Соҳибқирон бобомизнинг юртни обод қилиш ва бунёдкорлик фаолияти хусусида маъруза қилди. Тошкент давлат шарқшунослик институтининг мумтоз адабиёт кафедраси мудири, профессор Қосимжон Содиқовнинг «Темурийлар даври ёрликлари», Ўзбекистон Миллий университети

доценти Адхамбек Алимбековнинг «Озарбайжон адабиётида Соҳибқирон образи талқини», Шарқшунослик институти доценти Қудратилла Омоновнинг «Амир Темур даврида давлатчилик ва қонунчилик» мавзуларидаги маърузалари иштирокчиларда катта таассурот қолдирди. Шунингдек, анжуманда иштирок этган Франциялик олима, профессор Селин Оланининг Оқсарой ёдгорлигида олиб борилаётган тадқиқот ишлари услуби, Қарши давлат университети профессори Нафас Шодмоновнинг Амир Темур ҳақидаги халқ дostonлари ва қиссаларнинг манбалари, Шаҳрисабз шаҳар Амир Темур номидаги моддий-маданият тарихи музейи директори Набижон Хушвақтовнинг Кеш топилмаларига доир чиқишлари қизгин кутиб олинди.

Ўз мухбиримиз.

Анжуман

ИЖОДИЙ ФАОЛЛИК САРИ

Шаҳрисабз шаҳрида Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Қашқадарё вилоят бўлими фаолларининг кенгайтирилган йиғилиши бўлиб ўтди.

Қашқадарё вилоятида яшаб ижод қилаётган уюшма аъзолари, ёш қаламкашлар, адабиёт илҳомчилари иштирокидаги йиғилишнинг маъноси раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али очиб, бугунги кун ижодкори олдиди вазибалар хусусида тўхталаркан, мамлакатимизда амалга оширила-

ётган ислохотларни кенг тарғиб ва ташвиқ қилиш, истиқлолимиз туфайли тафаккури янгиланган халқимизнинг кадриятларини, адабий меросини эъзозлаш, уларни ёш авлод онгига синдириш, юрт учун катта азму шижоат билан меҳнат қилаётган юртдошларимиз ҳаётини бадиий асарларда ифода этиш

хусусида сўз юритди.

Бу борада Ёзувчилар уюшмаси вилоят бўлими фаолиятида ҳам ижобий ўзгаришлар рўй бермоғи лозим. «Адабиётга эътибор — маънавиятга, келажакка эътибор» рисоласида таъкидланганидек, истеъдодли ижодкор ёшларни аниқлаш, тарбиялаш, устоз-шогирдлик аъёналарини йўлга қўйиш, ёшларнинг илк китобларини нашрга тавсия этишга масъулият билан ёндашиш зарур.

Давоми иккинчи саҳифада.

Ёзувчилар уюшмаси ижодий Кенгаши томонидан ёзувчи, шоирларимизнинг янги асарлари муҳожама этилмоқда. Шеърят кенгаши йиғилишида таниқли шоир Саъдулла Ҳакимнинг «Бола Ботир» номли дostonи муҳожама қилинди.

Ўзбекистон Қаҳрамони, Халқ шоири Абдулла Орипов йиғилиши очиб, миллий шеърятимизда юз бераётган ўзгаришлар, адабий нашрларимизда чоп этилаётган ҳам шаклан, ҳам мазмунан янги асарларга тўхталди. Ушбу янгилашларнинг илдишлари ва бадиий асослари ҳақида сўзлади.

ҳисларни уйғотиб инсонни юксак орзу-умидлар сари чорлаб келади, — деди шоир. — Атоқли адиб Чингиз Айтматов асарларидаги талқинга кўра одамларнинг бир қавми қачонлардир Шохдор Она Бугудан

ўриган, беозор болакай денгиздан паноҳ излаб, балиққа айлангиси келади, мангу айрилиққа маҳкум келинчакнинг руҳи эса тоғу тошлар аро кезиб юради. Булар — аччиқ тақдирлар. Айни пайтда булар инсонни ҳаёт мураккабликлари аро эзгуликка даъват этувчи юксак ва

Ёзувчилар уюшмасида

сирли поэзиядир. Шоир Саъдулла Ҳакимнинг «Бола Ботир» дostonини ўқир-

канман, мен шундай ҳаёлларга бордим: шоиримиз ажиб бир ҳикоят битибди. Олим ва адиблар Сирожиддин Саййид, Аҳмаджон Мелибоев, Икром Отамурод, Нурбой Жаборов, Собир Унар, Салим Ашур, Улуғбек Ҳамдам, Холмуҳаммад Ҳасан, Шодмонкул

Салом дostonининг оҳанги, тили, ташбеҳлари, мажоз ва тимсоллари ҳақида ўз фикр-мулоҳазаларини билдирдилар. Халқона оҳангда битилган дostonда болалик хотиралари қаламга олинган. Бош қаҳрамон — Бола Ботир тимсолида Сўзни англаш орқали ҳаёт моҳиятини идрок этиш, ўзликини, инсон қалбини, она-Ватан буюклигини хис этиш туйғулари ифода этилган. Шеърят кенгаши «Бола Ботир» дostonини «Шарқ юлдузи» журналида ва алоҳида китоб ҳолида нашр қилишга тавсия этди.

АТТОР ҲИКМАТНОМАСИ

Истиқлол йилларида Шайх Фаридуддин Атторм ҳаёти ва ижодини ўрганиш, адабий меросини таржима қилиб, нашр этишда кашфиёт дари бошланди, дейиш мумкин. Н.Комилов, Ж.Қамол, М.Кенжабек, Э.Очилов, И.Ҳаққул, Ҳ.Ҳомидий, М.Маъмур, И.Остонақулов, М.Ҳасаний, Ҳ.Аминов, А.Ҳасаний, А.Мадраимов каби адиб, олим ва таржумонлар бу борада бир қатор диққатга сазовор тадқиқот ва китобларни эълон қилдилар.

Ҳақ ва ҳақиқатга ундайди, унинг қомиллик шарафини улуглайди:

Мард бўлиб қоқсанг, эшик очилгуси, Истасанг, йул сенга равнан бўлгуси.

Яхшиликка яхшилик элттай, холос, Яхшилик бирдан киши топтай халос.

Қимда бўлса қиммати олий агар, Қиритар қўлга у ҳар неки тилар.

Жаҳон сўз санъатининг забардаст намоёндаларидан бўлган Шайх Фаридуддин Атторм ҳикматлари «Аллоҳ – Олам – Одам» муносабатлари билан боғлиқ деярли барча мавзулардаги кенг қўламли ва ранг-баранг қиррали беқиёс тафаккур дурдоналаридир. Айни жиҳатдан Шайх Атторм ҳикматлари «Тафаккур уммони, Ҳикмат қомуси, Ҳаёт дарслиғи, Маънавият хазинаси, Насихатнома, Заковат бўстони, Жа-воҳирлар сандиғи» каби кўпдан-кўп номлар билан таърифлаш мумкин. Зеро, тафаккур уммонига шўнғиган, бу қомусни ыараклаган, бу дарслиқни мутолаа қилган, бу хазинага кирган, бу пандномадан баҳра олган, бу бўстони оралаган, бу сандиқни очган киши ўзига керакли маънавий гахвҳари кўлга киритмай қўймайди», деб ёзади нашрга тийёрловчи Э.Очилов сўзбошида.

Атторм ҳикматлари бутун дунёда машҳур. Ул мавлоно ҳикматлари инсонларни ихлос-иймонга, тавҳид-таваққулга ундайди, маънавий-руҳий поклик, маърифий қамолот йўлида хизмат қилади. Ишончмиз қомилки, Шайх Атторм ҳикматномасини ўқиб, замон аҳлининг қалби ва маънавий дунёси нурлангай, ёришгай.

“Ўзбекистон” нашриёт-матбаа иходий уйи «Тафаккур тўхталари» туркумида яна Шарқ мумтоз адиллари: Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Алишер Навоий, Жалолуддин Румий, Саъдий Шерозий, Аҳмад Яссавий, Абдурахмон Ҳомий, Сулаймон Қоқирғоний, Маҳмуд Замахшарий, Муҳаммад Ризо Оғахий, Суфи Оллоёр, Аҳмад Юнақий, Абу Абдулло Рудакий, Абулқосим Фирдавсий, Низомий Ганжавий, Амир Хусрав Дехлавий, Кайқовус ҳикматларини жамлаган китобларни ўн босма табоқда, мухтасар ҳажмда ҳамда юқори бадиий сифатда икки миғ нусхадан чоп этишни режалаштирган. Ҳақиқатан ҳам, Шарқ сўз санъатининг тамал тоши ҳикмат билан қўйилган; панду насихат, теран маъноли ҳикматли сўзлар бу адабиётнинг асосий хусусияти эканлиги бежиз эмас. Ҳикматли сўздан холи асар ва девонни топиш деярли мумкин эмас. Шу боис Шарқ адабиётида панду ҳикмат ниҳоятда катта ўрин тугтан.

Акмал САЙДОВ, профессор

Профессор Н.Комилов Шайх Аттормнинг «Илоҳийнома» асарининг бир қисми ҳамда «Мантқиқ ул-тайр»дан Шайх Санъон ҳақидаги қиссаси ва бир неча ҳикоятларининг насрий таржималарини чоп эттирди. Шойр ва таржумон Мирзо Кенжабек Шайх Аттормнинг энг машҳур мансур (насрий) асари, авлиёларнинг таржимаи ҳолларидан баҳс юритувчи «Тақират ул-авлиё» асарини Шайх Муҳаммад Зоҳид Қўтқу туркчасидан ўзбекчалаштирди.

Ўтган йилнинг охирида Фафур Фулом номдаги нашриёт-матбаа иходий уйи Аттормнинг насрда битилган «Тақират ул-авлиё» асарини таниқли шарҳунос олимларимиз М.Ҳасаний, Ҳ.Аминов, А.Ҳасаний, А.Мадраимов томонидан бевосита аслиятдан қилинган таржимасини чоп этди. Китобдан ўрин олган тарихий лавҳалар жуда жонли ва таъсирчанлиги билан асарни юксак бадиий иход намунаси даражасига кўтарган. Ушбу китоб тарихий манбадан кўра бадиий асар сифатида қиматли ҳамда тасавуф тарихи ва назарияси, амалиётини ўрганишда катта аҳамиятга эга.

Ўзбекистон халқ шойри Жамол Камол томонидан Фаридуддин Аттормнинг бта «Мантқиқ ул-тайр», «Илоҳийнома», «Асрорнома», «Панднома», «Булбулнома» ва «Уштурнома» дostonлари таржима қилиниб, нашр этилиши адабий-маънавий ҳаётимизда мўҳим воқеа бўлди.

Бир сўз билан айтганда, асрлар давомида Шайх Аттормнинг асарлари таърифини эшитиб келган ўзбек ўқувчилари ниҳоят она тилларида ўқиб, буюқ маънавият уммонидан баҳраманд бўлиш баҳтига эришдилар.

Сўнги йилларда Шарқ адабиётининг муаззам сиймоларининг пурҳикмат мероси намуналари билан ўқувчилар оmmasи эҳтиёжини қондириш йўлида адабиётшунос олим ва таржумон Эргаш Очиловнинг саъй-ҳаракатлари ҳам диққатга сазовордир. Яқинда «Ўзбекистон» нашриёт-матбаа иходий уйи, ёзган сўзбоши билан «Тафаккур тўхталари» туркумида Фаридуддин Аттормнинг «Ҳикматлар» китобини чоп этди.

Ушбу китоб мутафаккир шойрнинг диний ва тасавуфий қарашларини ўзида ифодалаган, кенг билим ва ҳаётий тажрибалари билан тўйинган, бадиий юксак, ихчам, жанрандор, тимсолу ташбеҳларга йўрилган гўзал ва теран ҳикматлари диди баланд ўзбек ўқувчиларига катта тўхфа бўлди.

Шайх Фаридуддин Аттормнинг теран маъмули фикрлари, панд-насихатлари, фалсафий мулоҳазаларини ўзида акс эттирган ҳикматли сўзлар китобига тартиб берилган Эргаш Очилов «Мантқиқ ул-тайр», «Илоҳийнома» ва «Асрорнома» асарларининг Жамол Камол таржимасидан ҳамда «Панднома», «Булбулнома» ва «Уштурнома» дostonларидан фойдаланган. Фаридуддин Атторм ҳикматлари инсонни

Бошланиши биринчи сахифада. Темурхон наслидин Султон Улутбек, Ки олам кўрмади султон ашшдек... Расақим боғлашим — зеби жаҳондур, Жаҳон ичра яна бир осмондур. Билиб бу навъ илми осмоний Ки, андин ёзди «Зижи Кўрагоний». Қиёматга дегинча аҳли айём, Ёзарлар онинг аҳкомидин аҳком. Амир Темур ҳаётига боғлиқ яна бир лавҳа «Ҳайрат ул-аброр»нинг 38-бобида ўзининг манзур ифодасини топан. Вафо ҳақидаги мақолатдан кейинги ҳикоят куйидаги байтлар билан бошланади: Авдоқ эшитгимки, шаҳи қомрон Тўрт улус хоши Темур Кўрагон.

АЛИШЕР НАВОЙИЙ ВА АМИР ТЕМУР

Ушбу ҳикоят Амир Темурнинг Ҳиндистонга қилган юриши ҳақида. Ҳиндларнинг қаттиқ қаршилиқ кўрсатишига қарамай, фотиҳ жаҳонгирга Яратганининг ўзи мададкор бўлиб, «Чарх адув қалбига солди шикаст». Жанг майдонидан «икки бечора ёр» Темурнинг сипоҳига дуч келади. Аскарларнинг бири шохнинг амрини адо этиш учун улар томон от солади. Икки дўст бир-бирининг устига ўзини ташлаб, менинг бошимни кес, дўстимни омон қолдир, деб ёлворади. Қотил ҳар икисининг ҳам бошини кесмоқчи бўлганда, дўстар бошини тиг остига тутиб, олдин мени ўлдири, мен дўстимнинг ўлимини кўришга тоқатим йўқ, деб илтижо қилади. Шу тариқа, бир муддат ўтиб, тўсатдан «ал-омон» (омонлик, кечирим) деган буйруқ келади:

(Хусайн Бойқаро назарда тутилмоқда — О.Д.) Темурбек тўртунчи насабдур. Мирзо хутбада бекнинг отига шариф руҳига масжиди жомеъда ҳар олина қурон дуо қилдурурлар. Бу ишта Мирзога ҳам дуодин ўзга не келгай. Сиз нишонингиз тўғросидин Мирзонинг муборак отин чикорурсиз. Керак Ироқдин Мақка, балки Магрибзамингача олсангиз бу воқеа бўлмас эрди! — Навоий ақдаси буйича, қайсики ҳукмдор Амир Темурдек зотларни дуо билан ёд этса (яъники, эҳтиромини бажо келтирса), ўзининг ҳам обрў-эътибори юксалиб бораверади. Ақинчча, улуг аждодларига белгисанд муносабатда бўлган, тарихдан тўғри сабоқ чиқармаган, ўзини мутлак ҳукмдор деб тасавуф этган давлат раҳбарлари салтанатининг асоси мўрт бўлиб, таназул топиши муқарраб.

Амир Темур шахсига юксак эҳтиром, унга факуллода хислатларни нисбат бериш, азиз авлиёлар даражасида ёзозлаш халқимиз орасида асрий анъана эди. Жумладан, Гўри Мир олдидан отликлар буюк соҳибқиронга эҳтиром юзасидан отдан тушиб, яёв ўтишлари тарихий манбаларда кайд этилган. Бу — шунчаки хурфот ёки кўрқувдан ҳосил бўлган сохта ҳурмат эмас, балки самимият ва муҳаббатга асосланган эҳтиром ифодаси. Темурийлар давлати қилч билан

эмас, покиза зотларнинг сидқиқидилдан қилган дуолари баракотидан, оқидий халқнинг ишонч-садоқати туфайли барпо бўлганининг намунаси ҳам эди. Сабаби, Амир Темур қаерга борса, энг аввало, илм ва маърифат аҳлининг эҳтиромини бажо келтиришга интиларди, сохта олимлар ва риёкор шайхларни ўзига яқинлаштирмасди. Унинг имонли кишини мунофиқдан ажрата олишга қодир, фақат ҳақиқий ҳукмдорларга хос бўлган фаросати ҳақида турли тарихий воқеалар, ривоят ва нақллар мавжуд. Ана шундай ҳикоятлардан иккитаси «Насойим ул-муҳаббат» асарида турк шайхлари зикрида зимнан баён этилган...

Амир Темурнинг чин сўфийлар, Ҳақ йўлидаги эранларга муносабати марҳамат ва ихлосга йўрилган бўлса, сохтакор муллолар, «Шайтон валийлари»га (Хужвий таъбири) шафқатсиз ва қаттиққўл бўлган. Жумладан, ўзини пайғамбар деб эълон қилган Фазлulloх Наимий — хуруфийлик таълимоти асосини ҳамма жойда таъбиқ қилиб, оқибатда унинг кўрсатмаси билан ўғли — Мироншоҳ томонидан қатл эттирилиши Амир Темурнинг дин ва мазҳаб софлигидаги қурашчанлиги, қатъиятлилигини кўрсатади.

Навоий назарида Амир Темур — буюқ салтанат асосчиси, номи афсоналарга йўрилган ўтмиш подшоҳлари билан бўйлаша оладиган ҳукмдор. Унинг давлатчилик бобида қилган ишлари, асос солган қудратли давлати Каюмарс, Жамшид, Фаридун, Доро, Исқандар, Чингизхондек оламни ўз бағтига олган султонлар шавкатидан заррача кам эмас. Амир Темур қаҳри қаттиқ шох бўлиш билан бирга, кечиримлилик ва бағрикенглик унинг туғма фазилатларидан бўлган.

Ўзбек тилининг адабий тил макомига кўтарилиши, араб ва форс тиллари каби муслмон Шарқи оламида илм ва адаб тили сифатида тан олинган тиллар билан беллаша олиш салоҳиятига эга бўлиши Амир Темур асос солган давлат олиб борган сиёсат туфайли амалга ошди. Навоий биринчилардан бўлиб, темурийларнинг ўзбек халқи маданияти ривожига қўшган ушбу тарихий хизматларини илган ва илмий жиҳатдан асослаб берган.

Амир Темур шеър ёзишга рағбат билдирмаган бўлса ҳамки, шеърни нозик тушунган ва бадиий сўз қадрига этган. У хамишча, ҳамма ерда илм-фан ва адабиётнинг ҳомиёси сифатида иходкорларни қўллаб-қувватлаган ҳамда керакли пайтда шеърини дурдоналаридан нуқтадонлик билан истифода этган. Бу эса, темурий ҳукмдорларнинг табиатидаги маърифатпарварлик, адабиётсаварлик айнан улуг аждодларидан мерос бўлиб ўтган фазилат эканлигига гувоҳлик беради.

Буюк соҳибқироннинг жаҳонгирлигига мўҳим омил бўлган фазилатлардан яна бири — Худонинг азиз бандалари кўнглини овлаш, уларнинг иззатини хойига қўйиши, шохнинг қудрати — унинг сон-саноксиз жаңгиларида эмас, балки шод бўлган синиқ кўнглиларнинг дуоси баракотидан эканлигини жондан хис этиши ва бунга изчиллик билан амал қилишида бўлган. Ана шундай ҳаётий ҳақиқатларни ҳазрат Навоий Амир Темур номи билан боғлаб тушунтираркан, ўз замондошлари ва келажак авлод учун ибратли ўғит, инсонларнинг бахт-саодати учун қурашадиган, айниқса, миллат ва мамлакат тарақиётига мутсақадди шахсларга дастуриламал бўлишини кўзлаган ва ниятига эришган ҳам.

Олимжон ДАВЛАТОВ

Бу икки тушунча нафосат фалсафасида алоҳида ажралиб туради. Улар орасидаги алоқдорлик, дейлик, гўзаллик ва хувуқлик каби, ўзаро зиддиятга асосланмайди, ақинчча, улар бир-бирини тўлдирари, баъзан муайян эстетик яхлитликни ташкил этади. Ҳар иккала хусусиятнинг келиб чиқиши миғ — асотирларга бориб тақалади.

Хозиргача эстетикага доир адабиётларда уларга жиддий эътибор берилмаган. Айниқса, мўъжизавийликнинг том маънода камситишга ураганини кўрамыз. Бунинг асосий сабаби шундаки, эстетик хусусият сифатида улар «совет воқелиги» талаблариға, коммунистик мафкураға тўғри келмасди. Чунки ҳар иккисида ҳам сиёсий тузум ва социалистик жамият томонидан ўрнатилган қонунқойдалар орқали изоҳлаб бўлмайдиган, уларга буйсунмайдиган сириги, сеҳрли ҳодисалар ақс этади. Табиийки, бу ҳодисалар, маълум маънода, «совет кишиси»нинг эркин фикрлаш микёсини кенгайтиришга хизмат қилари. Шу сабабли мўъжизавийликка кўпроқ ўтмишдаги халқ озаки иходи намуналарига, хусусан, эртақлар ва дostonларға тааллуқли эстетик хусусият сифатида қараш қонунлаштирилган эди. Дарҳақиқат, у халқ эртақлари ва дostonларида ўзининг энг кўп ва ранг-баранг ифодасини топан. Масалан, «Тўғўғли» туркуми дostonларидаги бахт маскани — Чамбий шаҳри, Тўғўғлининг афсонавий Кўчи Қоф ва Буги Ирамдан гўзаллик тимсоли бўлмиш Оға Юнус ва Мисқол париларни олиб келиши, уйланиши, Фиротнинг қанотли тулпор экани сингари ҳодисалар, қаҳрамонларнинг мўъжизавий келбатга, қудратга эга одамлар тарзида тасвирланиши каби ҳолатлар шулар жумласидан. Мўъжизавийлик санъат асарида бадиий қўёғларнинг галабасига давлат уйғотадиган тақдир эгаси сифатида тасвирланишини таъминлайди ва фақат бадиий мантқиқ доира-

МЎЪЖИЗАВИЙЛИК ВА ҲАЁЛИЙЛИК

илоҳий аралашувларсиз, воқеликдаги яширин имкониятларни ҳаёлий идеалға мос тарзда очиб берадиган сеҳрга асосланади. Бироқ сеҳр иходий табиатга эга бўлгандагина, юксак инсоний оруз-умидларға хизмат қилгандагина мўъжиза деб эътироф этилади ва мўъжизавийликка асос бўлади, ақинчча эса, у жодугарлик сифатида тубанлик доирасига қиради. Мўъжиза тушунчаси дастлаб Қадимги Шарқда вужудға келган, табиийки, мўъжизавийлик ҳам илк бор Шарқ санъатида ўзини намоён қилган. Чунончи, қадимги Сомир муҳрларида акс этган қанотли аждарҳолар устида турган эркак билан аёл, етти бошли аждархони ўлдирарётган паҳлавон, қуш-одам, одам-арслон тасвирларида, Қадимги Миср маъбудлари қиёғаларида мўъжизавийлик ифодасини кўриш мумкин. Мўъжизавийлик гўзаллик ва улугворлик билан мустаҳкам боғлиқ бўлган ғанда, айни пайтда, улардан муайян тарзда фарқ қилади. Агар гўзаллик бизда хуш кайфият, қувонч хиссини, улугворлик ҳайрат туйғусини

уйғотса, мўъжизавийлик ўзининг но-одатлиги билан маҳлиё қилиш ва қойил қолдириш хусусиятларига эга. Мўъжизавийлик асосига қурилган асарларда ёруғ бир ҳаётбахшлик мавжуд. Бу эса атрофдаги реал ҳаёт, шарт-шароит, вазиятнинг қандайлигиндан қатъий назар, одамда бахтли бўлишга ишонч пайдо қилади. Тоталитар тузумлар, жумладан, шўролар даврида эртақлар, афсоналар, халқ дostonлари жуда кам яратилди. Уларнинг сюжетлари, мавзулари қайси санъат турларида бўлмасин, кўпроқ ўтмиш билан боғланар-

одатдаги тасвирларидан факуллода балад савияда экани билан ажралиб туради. Ҳаёлийлик мўъжизавийликка нисбатан кенгроқ қамровға эга. Унда гарчи эртақнома сюжетлар асос вази фасини бажарса-да, мўъжизавийликка ўхшаб ҳаёлийликнинг илдизи асотирларға бориб тақалса-да, у мусика, рангтасвир ё адабиёт воситасида воқеликнинг яширин имониятлари, сириги маънолари берилми тўғрисида қутилмаган ва дадил тахминларни ўртаға ташлайди. Ҳаёлийликда санъаткорнинг иходий тасав-

мага айланганини кўрамыз. Кейинроқ эса улар реалликдаги ҳаво шарҳлариға, сўн «пўлат кушлар» — учоқларға, ундан кейин сайёралараро сафар қиладиган фазо кемаларига айланади. Демак, мўъжизавийлик учун сўнги мақсад — тасаввурнинг ўзи. Ҳаёлийликда эса тасаввур муайян босқич, гоғни реаликка олиб чиқадиган пиллоя вази фасини ўтайди. Шу сабабли у илмий тафаккур, фан тарақиёти билан боғлиқ. Хозирги пайтда бадиий адабиётда илмий-ҳаёлий жанр кенг тарқалган. Бунда санъатдаги ҳаёлийликнинг реал илмий воқеликка катта таъсир кўрсатиб келаётганини алоҳида таъкидлаб ўтиш жоиз. Лекин ҳаёлийликнинг асл мақсади ана шундай таъсир билан чегараланмайди. Унинг мақсади илмий тарғиб қилиш ҳам, илмий муаммоларни ўртаға ташлаш ҳам эмас, балки инсон билиминини ошириш, ҳаёлотни, инсоний реаликнинг яхшилашға хизмат қилдиришдир. Ҳаёлийликнинг ҳаёлотдан фарқи ҳам шунда. Ҳаёлот бизда фаройиб истак, бизни мавжуд реаликдан юксакка, кенгликка олиб чиқадиган ҳодиса бўлса, ҳаёлийлик ана шу фаройиблик, юксаклик ва кенгликни идеал билан бойитиб, аниқ мақсадға йўналтирадиган инсоний хусусиятидир. Демак, шундай дейиш мумкин: ҳаёлот «ширин ҳаёллар»нинг бетартиб, тасодифий йиғиндисини сифатида турли хил (илмий, бадиий, диний ва ҳоказо) тасаввурларининг асосини ташкил этадиган руҳий эврилишдир. Ҳаёлийлик ўша «хирмондан» идеалға мос равишда танлаб олинми, эстетик хусусият тарзида тизимлаштирилган ҳаёлотлар мажмуининг бадиий асардаги инъикосидир.

Абдулла ШЕР

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Нодира МАХМУДОВА Ўзбек миллий академик драма театрининг етакчи актрисаларидан. У "Аёл", "Омон бўлгин, азизим", "Меҳр-муҳаббатли саккиз аёл", "Қўёшни сен уйғотсан", "Имкон", "Сенга бир гап айтаман" ва бошқа кўпгаб спектаклда ҳамда кинофильмларда қатор ёрқин образлар яратган. Шунингдек, режиссёр сифатида бир қанча спектакллари муваффақиятлан саҳналаштирган.

— Нодира опа, сиз актёр сифатида ўз тақдирингизни Миллий театр билан боғлагансиз. Бу қарорга қелишингизга нима сабаб бўлган?

— Ростини айтганда, Санъат институтининг актёрлик бўлимини тамомлаётган чоғимда отахон театрга ишлашни хаёл ҳам қилмаган эдим. Устозим, Ўзбекистон халқ артисти Турғун Азизов ўйнаган ролларимни кузатиб, шу театрда ишлашни маслаҳат берди. Ижодий жамоа мени яхши қабул қилди. Театрда муҳит шундайки, янги келган киши ҳамнинг диққат марказида бўлади. Ўша пайтда актёр бошқаларга хурматини сақлаган ҳолда ўз иқтидорини астойдил кўрсатишга ҳаракат қилса, ижода изланишга чанқоқ бўлса, албатта, тезда камол топади. Эндиликда, ўзим ҳам театрда бирор ёш актёр ўз ишига юзакироқ муносабатда бўлаётганини кўрсам, танбех бергим келади. Саҳна санъатдаги ўзини эмас, ўзидаги санъатни севадиганларнинг жойи.

— Ақсарият спектаклларида гарб халқлари табиатига хос ролларни ижро этасиз. Бундай ҳолат ижодингизда бир хилликни келтириб чиқармайдими?

— Биз актёрлар режиссёр нуқтаи назари асосида иш кўрганимиз учун, саҳнадаги "тақдиримиз" доим ҳам ўз ихтиёримизда эмас. Мен ҳам албатта, режиссёр қандай ролни маъқул кўрса, ўшани ўйнаман. Бирор асарда менга мос ролни бошқа актриса ўйнаётган бўлса, ҳеч қачон бу ролга давбо қилмайман. Эҳтимол, юриш-туришимда гарбга хос хатти-ҳаракатлар, сўзлаш услуби бордир. Бу — оиламдаги муҳит, институтда чет эл драматургиясига кўпроқ мурожаат қилганим туфайли бўлса керак. Аммо, эътибор берсангиз, театрда бундай қаҳрамонларни ўйнайдиган актёрлар унчалик кўп эмас. Мен учун, энг муҳими, ўзимга берилган ролни муваффақиятли ижро этиши.

— Сухбатлардан бирида адабиётшунос олим Шухрат Ризаев "Қачонки актёр ўзига берилаётган роллардан қониқмас, охири-оқибати ўзи режиссёрликка эдиб кетади", деган фикрни билдирган эди. Сизнинг режиссурага кўл уришингизга ҳам эҳтимол шу сабабдир?

— Аслида режиссёрлик ҳам ўзига хос тажриба, маҳорат, энг муҳими, истеъдод билан боғлиқ соҳа. Шу билан бирга, Шухрат Ризаев гапларида ҳам жон бор. Очиғи, ўзимни ёмон актриса деб ҳисобламайман. Чунки

Нодира МАХМУДОВА:

САНЪАТДА ЎЗИНИ ЭМАС, ЎЗИДАГИ САНЪАТНИ НАМОЁН ЭТГАН АЁЛ

саҳнада орттирган 25 йиллик тажрибам бунга асос беради. Режиссурага кириб қилишим эса узоқ жараёнларни қамраб олади. Талабалик давримда ўзим иштирок этмаётган спектаклларида иккинчи режиссёр сифатида ишлаб, жамоамизни урганиб, актёрларни ўзим учун бирма-бир "кашф қилганман". Қайси актёр билан қандай ишлаш кераклигини ўзлаштириб борганман. Уларда ҳам мен билан биргаликда бирор масъул ишга кўл уриш мумкинлигига ишонч ҳосил бўлган. Кейинчалик Турғун Азизов катта ишонч билдириб, Рашид Нури Гунтекиннинг "Халала" асарини саҳналаштириш учун берган. Асарда ақсарият қаҳрамонлар ёши катта образлар. Шундай бўлса-да, мен ёш актёрлар билан ишлашни маъқул кўрдим. Эндигина театрга кириб келган ёш ижодкорларни, иқтидорини ҳали тўлиқ намоён эта олмаган актёрларни олиб чиқишни мақсад қилдим. Ёш Аҳмедова мақсадиники айтганимда, бироз иқтисодчилардан сўнг рози бўлган. Шундай қилиб, "Халала" устида иш бошлаб юборганмиз. Репетиция жараёнлари шу даражада қизгин кечган эдики, актёрлар ҳозирга эслаб юришади.

КўХНА ЗАМИН ОҲАНГЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Маданият ва спорт ишлари вазирлиги, Халқ ижодиёти маданий-маърифий ишлар олимий-методик маркази, "Тасвирий ойна" ижодий уюшмаси ҳамда Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси ҳамкорлигида ташкил этилган "Кўхна замин оханглари" телефестивали номли маданий марос имоманларини асраб-авайлаш, тарғиб қилиш йўлида муҳим аҳамият касб этаётди. Республика медиа-марказида ушбу фестивал ғолибларини тақдирлаш маросими бўлиб ўтди.

Телефестивал

Танловда катта ашула йўналиши бўйича иштирок этдик, — дейди Тошқоқ туман марказий маданият уйи қошидаги "Чоргоҳ" дастиси аъзоси Нуриддин Мамажонов. — "Кўхна замин оханглари" ёш авлод қалбида нафақат фольклор санъати, балки мумтоз адабиётимиз, жумладан Сажжоди, Чустий, Чархий, Хазиний каби шоирларнинг ижодий меросига муҳаббат уйғотишга ҳам хизмат қилмоқда. Зотан, "оханг" сўзини фақат "куй", "қўшиқ" маъносига тушунамаслик керак. Шу маънода бугунги телефестивални мумтоз қўшиқ ва шеърлар йўналиши деб аташ қўри бўлади.

Телефестивал иштирокчилари орасида Фарғона водийсидан ташриф буюрган бир гуруҳ санъаткорларнинг чиқиши томошабинлар олқишига сазовор бўлди. Ансамбл аъзоларининг ёши турлича. Ҳатто нақд саксон тўрт ёшни қарши олган Турдиали ота Шарипов "кексалик гашти" ни унатиб, йўл азобига қарамай, водийдан пойтахтга келган. "Қари билганини пари билмас" қабиллада ёшларга сардор, йўлбошичи бўлибди. Отахоннинг нури қиёфасига боқиб, беҳишга рағбат-шижоатига қойил қоласиз. Бошқа вилоятлардан ташриф буюрган санъаткорлар ҳам ўзларининг бадий чикиши, фольклор

режиссёр бўлиб ишлаб келганман. Шу тариқа бу соҳага киришиб кетдим.

— Режиссура соҳасида мутахассислик маълумотига, маълум тажрибага эга бўлсангиз ҳам узоқ йиллар катта саҳнада мустақил спектакл қўймаган экансиз...

— Тўғри, мутахассисликка эга бўлганимдан кейин ҳам ўн йилча спектакл қўймаганман. Шоякин, мутахассисликка эга бўлганимдан кейин ҳам ўн йилча спектакл қўймаганман. Шоякин, мутахассисликка эга бўлганимдан кейин ҳам ўн йилча спектакл қўймаганман.

Учрашув

Спектаклнинг баҳоланишига келсак, премьерадан сўнг ўтказилган муҳокамада айтирлик кескин эътироз билдирилмади. Орадан кўп ўтмай, таклифга кўра Қашқадарё театрида ҳам шу спектаклни қўйиб келдим. Аммо кейинчалик "Ичкиликка ружу қўйган одам бош қаҳрамон бўла оладими?", қабилидаги фикрлар айтилди. Гап қаҳрамоннинг қимлигида эмас, унинг қалбида, ички оламида. Моддий бойлик билан маънавий бойлик зид келган пайтда қайси томонда бўлиш лозим? Баъзан атрофнинг мол-дўнди ташвиши, дунёвий иқир-чиқирлар билан банд қилишга тўла муҳитда сенинг маънавий бойлигинг, илим, санъат, инсонийлик ҳақида ўйлашинг, ҳақиқат қидиришинг беасмардек туюлади. Ўзингни қўмга сув қуюётгандек сезасан. Ўзим ҳам бундай туйғунга жуда кўп ҳис этганман. Ё шундай ҳаётга кўниқиб яшаш ёки бутунлай вазе қочиб лозим бўлади. Аммо маънавият кишиларни жаъиятга жуда ҳам керак. Спектаклнинг энг муҳим гапи мана шу эди. Унинг саҳнавий талқинига келсак, ҳамма гап қулгига йўғрилиб, томошабоп усулларда етказилади. Бу ҳам муаллифи усулининг ўзига хослиги. Агар шундай йўл тутилмаганда, боринглик, қаҳрамонлар саҳнага чиқиб, юқоридаги оргилки ҳолни жийдий туриб ижро қилса, буни балки ҳеч ким эшитмасди. Спектаклни тушуниш, объектив баҳо берган, унда актриса Хосият Хусанова ва бошқа ёш актёрларнинг ижодкорлик қирралари яна ҳам очилганини очик эътироф этган мутахассислар ҳам бор.

Тўғри, ҳозир драматургияга бироз тақчиллик кузатилади.

— Ижодкор одам бири неча йўналишларда қобилиятга эга бўлиши мумкин. Кимдир куйлайди, кимдир ёзади, яна кимдир рол ўйнайди... Бошқа биров ана шу учал-

— Актёрлик, режиссурадан ортиб, сценарийлар ҳам ёзиб турсиз. Бу қизиқлиги ўзи зарурат тақозоси?

— Ижодкор одам бири неча йўналишларда қобилиятга эга бўлиши мумкин. Кимдир куйлайди, кимдир ёзади, яна кимдир рол ўйнайди... Бошқа биров ана шу учал-

— Биласизми, бирор асарнинг тан олинши-олинмаслиги баъзида муаллифи ёки режиссёрнинг театрга тўгган ўрнига ҳам боғлиқ. Яъни, актёрларнинг маҳоратидан кўра, баъзан муаллифи ёки режиссёр шахси мўҳим рол ўйнайди. Аччиқ бўлса-да, айтиш керак, бу нуқсон театр танқидчилигимизда учраб турадиган ҳол. Пьеса муаллифи Лут-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

— Сиз саҳналаштирган "Халала", "Тақдир синовлари" спектакллари ҳозирда театр репертуридаги муваффақиятли асарлардир. "Имкон" спектаклинингиз ҳам илик қабул қилинди. Лекин унинг драматургияси ҳақида баъзи мунозарали фикрлар ҳам айтилган эди...

— Биласизми, бирор асарнинг тан олинши-олинмаслиги баъзида муаллифи ёки режиссёрнинг театрга тўгган ўрнига ҳам боғлиқ. Яъни, актёрларнинг маҳоратидан кўра, баъзан муаллифи ёки режиссёр шахси мўҳим рол ўйнайди. Аччиқ бўлса-да, айтиш керак, бу нуқсон театр танқидчилигимизда учраб турадиган ҳол. Пьеса муаллифи Лут-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

— Биласизми, бирор асарнинг тан олинши-олинмаслиги баъзида муаллифи ёки режиссёрнинг театрга тўгган ўрнига ҳам боғлиқ. Яъни, актёрларнинг маҳоратидан кўра, баъзан муаллифи ёки режиссёр шахси мўҳим рол ўйнайди. Аччиқ бўлса-да, айтиш керак, бу нуқсон театр танқидчилигимизда учраб турадиган ҳол. Пьеса муаллифи Лут-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитининг жонли нафаси сезилади. Анвар Мирсоатов "Оқ тераклар" манзарасида туғма ранг нукталарини тақдоран сочиб-сочиб ишлаш орқали образли яхлитлик сари қадам ташланади. Рустам Худойберганов ҳам "Адир-

улғувор руҳ кўзга ташланади. Р. Гаглоева қишлоқ ҳаётининг типик ва азалий манзарасини абадиётга дахлдор тарзда акс эттирди. Унинг картиналарида қишлоқ муҳитин

